

search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z970469.html.

3. Панасюк Б. Економічна політика з'єднання галузей АПК // Економіка України. – 2001. – № 5. – С. 59-67.

4. Никонов А.А. Спираль многовековой драмы: аграрная наука и политика России (XVIII-XX вв.). – М.: Энцикл. рос. деревень, 1995. – 574 с.

5. Лопатинський Ю.М. Трансформація аграрного сектора: інституціональні засади. – Чернівці: Рута, 2006. – 344 с.

6. Горлов С. М. Организационно-экономические проблемы развития и становления системы агробизнеса в переходной экономике. – Ставрополь: Сев-КавГТУ, 1999. – 219 с.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПЛИВУ АНТИКРИЗОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЄС НА ПОДОЛАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ПРОМИСЛОВІСТІ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS OF ANTI-CRISIS EU INSTRUMENTS TO OVERCOME THE CRISIS IN THE INDUSTRY IN UKRAINE

У статті розглянуто та проаналізовано антикризові програми та інструменти допомоги ЄС Україні в промисловості, що вже реалізуються протягом останніх років; визначено їх ефективність та вплив на показники діяльності українських промислових підприємств, зокрема й тих, що здійснюють свою діяльність в Запорізькому регіоні. В ході дослідження розроблено модель реалізації впливу програм та інструментів підтримки держав-партнерів та сусідів ЄС на діяльність українських промислових підприємств, що описує механізм впливу програм та інструментів підтримки держав-партнерів та сусідів ЄС на діяльність українських промислових підприємств за трьома напрямками: секторальною бюджетною підтримкою, технічною, фінансовою та макрофінансовою допомогою. Також результати дослідження дозволили визначити головні кризові явища та фактори, що обмежують чи заважають активному розвитку української промисловості та нагнітають нестабільну ситуацію в економіці в останні роки.

Ключові слова: промисловість, антикризовий інструмент, промислове підприємство, ЄС, співпраця, програма підтримки.

В статье рассмотрены и проанализированы антикризисные программы и инструменты помощи ЕС Украине в промышленности, уже реализуются в течение последних лет; определена их эффективность и влияние на показатели деятельности украинских промышленных предприятий, в том числе и тех, которые осуществляют свою деятельность в Запорожском регионе. В ходе исследования разработана модель реализации влияния программ и инструментов поддержки государств-партнеров и соседей

ЕС на деятельность украинских промышленных предприятий, описывает механизм влияния программ и инструментов поддержки государств-партнеров и соседей ЕС на деятельность украинских промышленных предприятий по трем направлениям: секторальной бюджетной поддержке, технической, финансовой помощи. Также результаты исследования позволили определить главные кризисные явления и факторы, ограничивающие активное развитие украинской промышленности и нагнетают нестабильную ситуацию в экономике в последние годы.

Ключевые слова: промышленность, антикризисный инструмент, промышленное предприятие, ЕС, сотрудничество, программа поддержки.

The article discusses and analyzes the anti-crisis programs and tools of EU help to the industry in Ukraine is already implemented in recent years; determined their effectiveness and impact on the performance of the Ukrainian industrial companies, including those operating in the Zaporizhya region. The study developed a model implementation impact of programs and tools to support partner countries and EU neighbors on the activities of Ukrainian industry, describing the mechanism of action programs and support tools with partners, and neighbors on the activities of Ukrainian industrial enterprises in three areas: sector budget support technical, financial and macro-financial assistance. Also, the results of the study allowed to identify the major crises and factors that limit or hinder active development of Ukrainian industry and pumped the unstable situation in the economy in recent years.

Key words: industry, anti-crisis tools, industrial enterprise, EU, cooperation, support program.

УДК 321.01:65.012.12

Сушко М.Ю.

аспірант кафедри економічної теорії, національної та прикладної економіки Класичний приватний університет

Постановка проблеми. У світлі тяжкої економічної кризи внаслідок російсько-українського політичного конфлікту, починаючи з 2014 р. українські промислові підприємства здійснюють свою роботу в досить тяжких умовах. Практично половина сердніх і великих промислових підприємств, що склали промисловий потенціал Східного регіону залишилась на невідконтрольних територіях. Це металургійні, машинобудівні, коксохімічні підприємства, шахти та гірничо-збагачувальні заводи і комбінати. З підприємствами, розташованими у таких зонах, практично повністю загубився весь зв'язок та вони позбулись статусу бізнес-одиниць ланок виробничого ланцюгу великих промислових холдингів і груп.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам визначення напрямів співпраці Укра-

їни з ЄС в рамках модернізації та оновлення потужностей національних промислових підприємств присвячені роботи українських вчених-економістів: І.В. Троц, М.В. Пугач, Л.В. Соколової, О.В. Колісника, Д.М. Гриджука та ін. Водночас, у світлі останніх реформ Уряду у галузі промисловості та налагодження співпраці з ЄС необхідно детально проаналізувати вплив європейських програм підтримки національної промисловості та інструментів їх реалізації на ключові показники діяльності підприємств та економіку України в цілому.

Мета дослідження – розглянути та проаналізувати антикризові програми та інструменти допомоги ЄС Україні в промисловості, що вже реалізуються протягом останніх років, визначити їх ефективність та вплив на показники діяльності українських промислових підприємств, зокрема й тих, що здійснюють свою діяльність в Запорізькому регіоні.

Результати досліджень.

В Донецькому та Луганському регіонах виникають значні труднощі в транспортуванні продукції, забезпеченні сировинними і матеріально-технічними ресурсами виробничі підприємства, ускладнення логістики внаслідок суспільних заходів активістів (Торговельна блокада, тощо).

Запорізький регіон відіграє в даній ситуації підтримуючу роль ланки «сполучення», допомагаючи організувати та мобілізувати процес логістики між виробничими підприємствами, розташованими на прифронтових територіях. Окрім цього, корпоративні інтегровані структури внаслідок загострення кризи в Донецькому регіоні та складних умов рооботи, переносять частину виробничих потужностей на споріднені підприємства Запорізького регіону. Так, наприклад, холдинг «Метнівест» наразі у відповідності до процесу інтеграції «Запоріжсталі» до свого металургійного дивізіону починає перетворення комбінату на крупний металургійний і логістичний центр, переорієнтуючи виробництво сталі та прокату з Маріупольських ПрАТ «ММК ім. Ілліча» та ПрАТ «Азовсталь».

Стрімке зростання рівня збіднілості населення країни, загострення інфляційних процесів (рис. 1-2) теж накладають негативний відбиток на рівень платоспроможності споживачів. Це зумовлює орієнтацію національних промислових підприємств

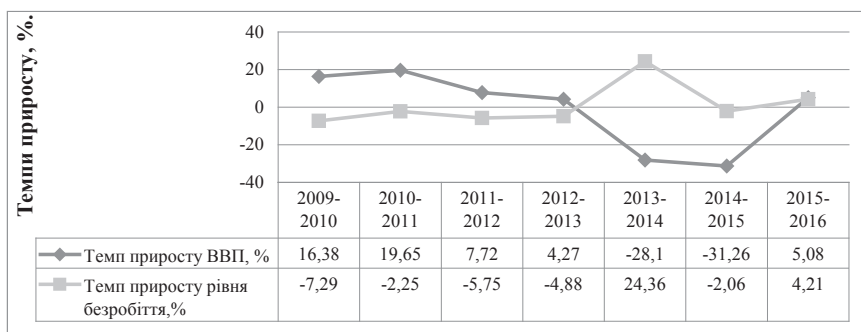

Рис. 1. Темпи приросту обсягу ВВП та рівня безробіття в Україні в 2009-2016 рр.

Джерело: розрахунки автора на основі матеріалів Державного комітету статистики України [5]

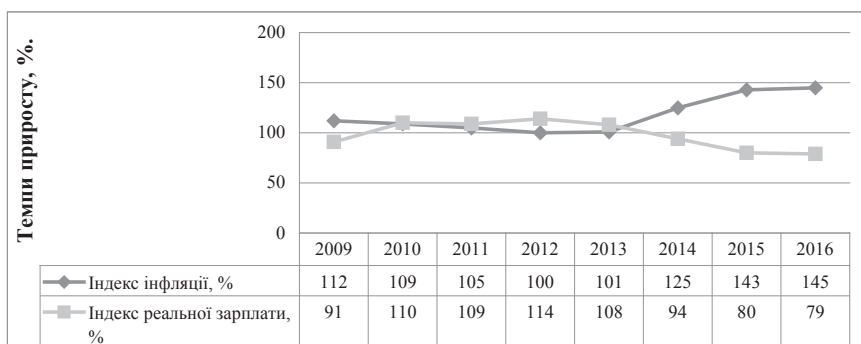

Рис. 2. Динаміка індексів інфляції та реальної заробітної плати в Україні в 2009-2016 рр.

Джерело: розрахунки автора на основі матеріалів Державного комітету статистики України [5]

практично виключно на експорт.

Результати аналізу динаміки індексів інфляційних процесів, реальної заробітної плати, темпів приросту обсягу ВВП та рівня безробіття в Україні в 2009-2016 рр. починаючи з 2012 р., демонструють активне зростання індексів інфляції, падіння індексів заробітної плати. Для останніх років характерний високий рівень безробіття. В 2016 р. темп приросту ВВП є вже позитивним, але у порівнянні з докризовим рівнем, враховуючи інфляційний фактор, є набагато меншим.

До кризових явищ в національній економіці також слід віднести перевищення витрат населення країни і цілому і, зокрема Запорізького регіону над доходами, що теж ставить під загрозу рівень внутрішнього споживання промислової продукції, виробленої національними виробничими підприємствами (табл. 1, рис. 3).

Не можна залишити без уваги зростання кількості збанкрутілих промислових середніх підприємств в Запорізькій області та в Україні в цілому, починаючи з 2013 р. Так, темпи зростання кількості збанкрутілих промислових середніх підприємств в 2016 р. у порівнянні з 2015 р. в Україні склали 11,7 %, в Запорізькій області – 9,8 % відповідно. Позитивні фінансові результати в 2016 р. в Запорізькій області показали лише великі виробничі

Доходи та витрати населення України та Запорізької області (у фактичних цінах) в 2016 р.

№	Показники	Україна	Запорізька область
1.	Доходи усього, млн.грн	2002383	92543
2.	Витрати усього, млн.грн	2020783	94914
3.	Сальдо доходів і витрат		
	Абсолютне, млн.грн	-18400	-2371
	Відносне, %	-0,91	-2,5
3.	Наявний дохід усього, млн.грн	1519574	73563
4.	Наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн	35610,1	42117,8
5.	Реальний наявний дохід (% до попереднього року)	100,3	103,4

Джерело: розрахунки автора на основі матеріалів Головного управління статистики у Запорізькій області [1]

інтегровані підприємства, що входять до складу великих промислових холдингів (наприклад, це ПрАТ «Запоріжсталь» холдингу «Метінвест» та ПАТ «МоторСіч»). В той же час за останні роки зростають показники заборгованості з виплати заробітної плати.

Ця тенденція спостерігається якраз на промислових підприємствах. Так, за інформаційно-аналітичними даними, що містять звіти з соціально-економічного розвитку Державного комітету статистики сума несплаченої заробітної плати станом на початок 2017 року збільшилася на 3,7%, або на 74,5 млн грн, що відбулося в основному за рахунок підприємств промисловості із виробництва хімічних речовин і хімічної продукції (54,4 млн грн), металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування (14,5 млн грн), а також добування кам'яного та бурого вугілля (10,7 млн грн) [5-7].

Тобто, результати проведеного аналізу надали змогу судити про тяжкий кризовий стан діяльності українських промислових підприємств, в тому числі й Запорізького регіону. За для того, щоб вийти з такої складної ситуації, поліпшити умови праці виробничих підприємств та викликати зростання показників ефективності їх діяльності, потрібні негайні й точні антикризові заходи держави. Відповідно інтеграційному процесу України до Європейської спільноти, Кабмін вважає ефективним санаційним інструментом поглиблення співпраці з

ЄС в галузі промисловості та залучення європейських інвестицій в рамках програм допомоги ЄС країнам-партнерам.

Розглянемо антикризові програми та інструменти допомоги ЄС Україні в промисловості, що вже реалізуються протягом останніх років та спробуємо визначити їх ефективність та вплив на показники діяльності українських промислових підприємств, зокрема й тих, що здійснюють свою діяльність в Запорізькому регіоні. Результати аналізу впливу програм та інструментів підтримки держав-партнерів та сусідів ЄС на діяльність українських промислових підприємств систематизовано у вигляді моделі та зображено на рис. 4.

Розроблена модель описує механізм впливу програм та інструментів підтримки держав-партнерів та сусідів ЄС на діяльність українських промислових підприємств за трьома напрямками: секторальною бюджетною підтримкою, технічною, фінансовою та макрофінансовою допомогою.

Наразі свою підтримку ЄС пропонує здійснювати через інвестиційні та трансферні інструменти: інструмент ПВ ЗВТ (DCFTA Facility) та інструмент Neighborhood Investment Facility. Безумовно, зазначені програми й інструменти впливу ЄС можуть мати відповідний позитивний економічний ефект лише в умовах тісної співпраці з державними органами управління та, зокрема, Урядом.

Відповідно інформації, наведеної у звітах Уряду та Міністерства з економічного розвитку і торгівлі за перший квартал 2017 р. [9] та ЗМІ [10] акцентується наразі увага на стратегічній ролі промислового комплексу в структурі української економіки. Так, підкреслюється, що в 1992 році промисловість складала майже 51% ВВП, а зараз ледь перевищує 20%. При цьому переробка (виробництво) у 1992 році складала 43,5% ВВП, а у 2015 є ледь більшою за 14%. А саме вона створює високу додану вартість продукції, робочі місця та сприяє зростанню ВВП країни [10].

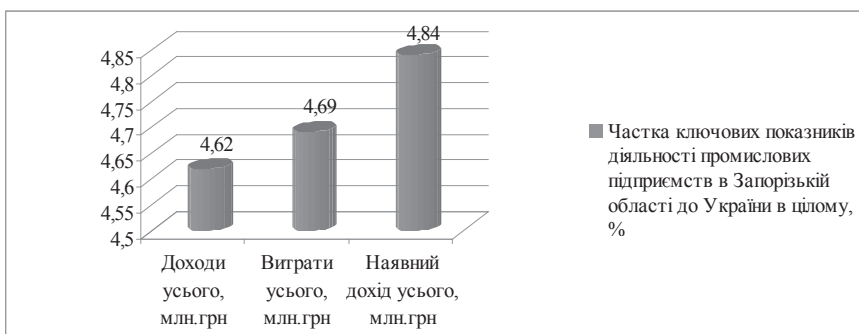

Рис. 3. Частка ключових показників діяльності промислових підприємств в Запорізькій області до України в цілому, 2016 р., %

Джерело: розрахунки автора

Згідно даних інформаційно-аналітичного ресурсу NAI Ukraine [4] за підсумками 2016 року економіка України продемонструвала стабілізацію з тенденцією до помірної зростаючості. Очікується, що ВВП покаже зростаючі темпи у межах 2-2,5%, темпи інфляції і девальвації сповільнилися, при зростаючості в промисловій, аграрній та будівельній галузях. Завдяки цьому, Україна піднялася в багатьох міжнародних рейтингах, серед яких – Doing

Business та Human Development Index. Разом з цим, покращилися споживчі настрої українців та обсяг роздрібного товарообігу зріс на 13,8%. Однак, численні економічні проблеми залишаються невирішеними: зростаючі прибутки населення відстає від темпів інфляції і девальвації, інвестиційна привабливість країни залишається низькою, економіка країни оцінюється міжнародними рейтингами як корумпована, обмежена з

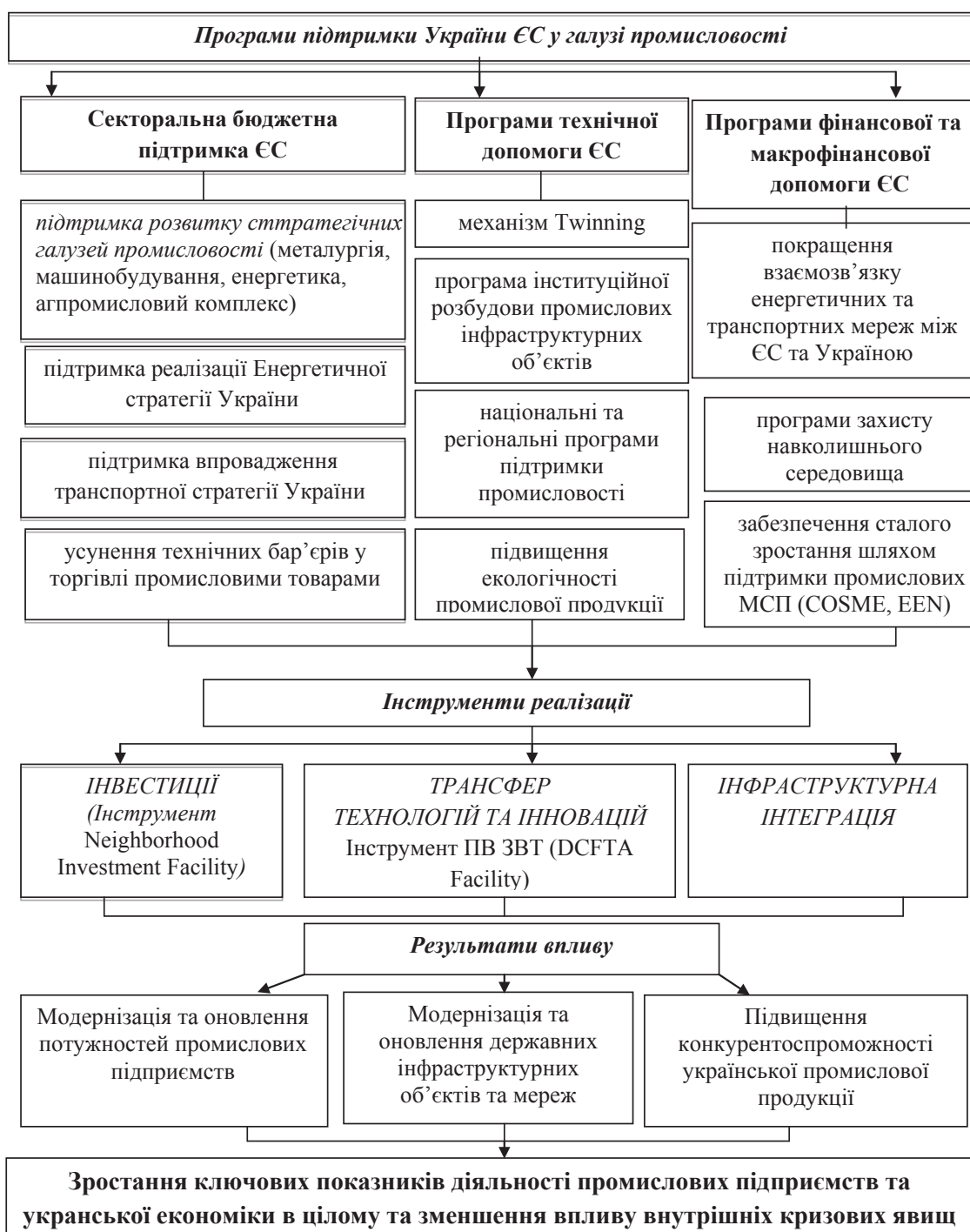

Рис. 4 Модель реалізації впливу програм та інструментів підтримки держав-партнерів та сусідів ЄС на діяльність українських промислових підприємств

Джерело: розробка автора

точки зору економічної свободи та неконкурентоспроможна на міжнародній арені [4].

Результати теоретичного аналізу надал зможу визначити головні фактори, що обмежують чи заважають активному розвитку української промисловості, сприяють розповсюдженню та нагнітання кризових явищ в національній економіці:

- обмеженість стратегій розвитку національного промислового комплексу внаслідок довгої тісної втягнутості української промислових підприємств у ланки російських виробничих бізнес-процесів;
- безальтернативність ринків збуту промислової продукції внаслідок орієнтації на Росію;
- корупційність державного управління;
- повільна реалізація реформ у галузі модернізації промисловості;
- високий рівень зношеності основних засобів виробництва ключових національних виробничих потужностей та інфраструктурних об'єктів, машин та устаткування та ін.

В якості економічного ефекту інструменту співпраці України та ЄС в 2016 р. Уряд наводить приріст ВВП на 2,2 % та стверджує, що національна економіка досягла макростабілізації. Внаслідок мобілізації власні сили та ресурси, було проведено системні реформи, які мають забезпечити Україні гідне місце на світових розвинених ринках. Працює і стратегія переорієнтації ринків збуту. За три останні роки товарообіг з Європою зріс до 38%, а Росія втратила свої позиції відповідно до 9,9%. Найкращі результати у переорієнтації збуту показали аграрії – ринок ЄС повністю замінив російський для продукції АПК (31,5% від загального обсягу експорту, або \$4,24 млрд). [10].

В 2017 р. Уряд робить ставку на розпочаток Промислового діалогу *Україна – ЄС*, стратегічна мета якого – створення спільного виробничого простору між Україною та Євросоюзом.

Урядом вже розроблено проект Дорожньої карти *Промислового діалогу*, формат якого передбачає профільні робочі напрями, як машинобудування, легка промисловість, авіаіндустрія, суднобудування та інші. Найважливішим є саме промисловий сегмент Діалогу, тому співпраця в рамках цієї групи має напрацювати безпосередні інструменти для залучення українських компаній до пан'європейських виробничих ланцюгів [10].

Висновки. Результати аналізу сутності програм та інструментів допомоги ЄС Україні як країні-партнеру та сусіду в галузі промисловості виявили досить широкий спектр проблем та факторів, що заважають або обмежують отримання реального економічного ефекту від їх реалізації. Результати аналізу стану та умов роботи українських (і, зокрема, запорізьких) промислових підпри-

ємств, ситуація виявили вкрай низькі фінансові результати, обумовлені гострою економічною кризою, в тому числі внаслідок складних політичних обставин та необхідності переорієнтації більшості виробничих підприємств промислового комплексу з Росії на нові ринки збуту. Незважаючи на оптимістичні настрої Уряду, що акцентує увагу на прирості ВВП у 2016 р. на 2,2 %, ситуація залишається досі кризовою, кількість збанкрутілих підприємств від цього не зменшується. Зростаючий рівень показників збідності населення, рівня безробіття в країні та заборгованостей металургійних, машинобудівних та нафтохімічних підприємств з виплати заробітної плати ставлять під великий сумнів зростання рівня внутрішнього споживання продукції національних промислових підприємств. У підсумку це говорить про необхідність посилення внутрішньої державної підтримки підприємств українського промислового комплексу, саме тоді європейські програми й інструменти підтримки будуть дійсно ефективними.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Головне управління статистики у Запорізькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/>
2. Гриджук Д.М. Традиції і тенденції: з чим Україні жити у 2017 році. / Д.М. Гриджук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1428062-tradiciyi-i-tendenciyi-z-chim-ukrayini-zhiti-u-2017-roci>
3. Допомога ЄС Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/eu-policy/assistance>
4. Інформаційно-аналітичний портал NAI Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naiukraine.com/nai-ukraine-ekonomika-ukrayiny-u-2016-rotsi-prodemonstruvava-stabilizatsiyu-z-tendentsiyeyu-do-pomirnogo-zrostannya/>
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/
6. Офіційний сайт ПрАТ «Запоріжсталь». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zaporizhstal.com/ru/
7. Офіційний сайт холдингу МЕТІН-ВЕСТ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.metinvestholding.com.ua
8. Троць І.В. Статистичний огляд банкрутства українських підприємств: національний та регіональний аспект. / І.В. Троць // Вісник соціально-економічних досліджень, 2014 р. – № 3 (54). – С. 170-174.
9. Урядовий портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua/
10. Як ЄС може сприяти українській модернізації. Стаття першого віце-прем'єра [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/03/1/7062310/>